

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΩΤΕΡΟΝ Η ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ*

ΥΠΟ Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΙΩΑΝ. ΞΥΝΟΠΟΥΛΟΥ

Σήμερον, ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τῶν τριῶν φωστήρων τῆς τρισηλίου θεότητος καὶ μεγάλων διδασκάλων τοῦ γένους καὶ τῆς οἰκουμένης, καὶ ἰδίᾳ τῆς μαθητώσεως καὶ σπουδαζούσης νεολαίας, φρονοῦμεν ὅτι δὲν εἴμεθα ἔκτος χρόνου καὶ τόπου καὶ ὅτι, πρὸ παντός, δὲν εἴμεθα ἔκτος τοῦ εὐρύτερου οἰκονομικοῦ καὶ γενικώτερον μορφωτικοῦ σκοποῦ τῆς ἡμετέρας σχολῆς, ἐὰν ὡς θέμα τῆς σημερινῆς ὁμιλίας ἐξελέξαμεν τὸ θέμα :

« Ἡ οἰκονομία καὶ εἰδικώτερον ἡ ἰδιοκτησία ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ χριστιανισμοῦ ».

Τὸ θέμα τοῦτο ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον ἐρεῦνης καὶ μελέτης ἐκ μέρους τῆς ἐν Ἑλλάδι Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων, τῆς ὁποίας μέλος, ἀπὸ τῆς συστάσεώς της, ἔχει τὴν τιμὴν νὰ εἶναι καὶ ὁ προφαινόμενος Ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων, εἰς ἐσχάτως δημοσιευθὲν ὑπὸ ταύτης βιβλίον, ὑπὸ τὸν τίτλον : « Πρὸς ἓνα χριστιανικὸν πολιτισμὸν », πραγματεύεται, ἔκτος ἄλλων, καὶ περὶ τοῦ θέματος τούτου καὶ ἐκφέρει τὰς ἐπ' αὐτοῦ σκέψεις καὶ ἀντιλήψεις της.

Σκοπὸς δὲ τῆς ὁμιλίας ταύτης εἶναι ἡ κατὰ τὸ δυνατόν μετάδοσις τῶν ἐν προκειμένῳ σκέψεων καὶ ἀντιλήψεων τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων, συμφώνως πρὸς τὰ ἐν τῷ ρηθέντι βιβλίῳ ἐπιθέμενα.

Πιστεύομεν ὅτι τὰ οἰκονομικὰ καὶ γενικώτερον τὰ ὑλικά ἀγαθὰ ἀποτελοῦσιν ἀξίαν καὶ διὰ τὸν χριστιανισμὸν καὶ ὅτι, συνεπῶς, ἡ οἰκονομία, ὡς σύνολον φαινομένων καὶ ἐνεργειῶν ἀναγομένων εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τῶν ἀνθρώπων, ἀποτελεῖ πολιτιστικὴν ἀξίαν, ἣτις, ὡς τοιαύτη, δύναται καὶ πρέπει νὰ ἐξετάζηται καὶ νὰ ἐρευνηθῆται ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, οὕτινος κατ' ἐξοχὴν **διδάσκαλοι** ἄλλ' ἐν ταυτῷ καὶ **διάκονοι** ὑπῆρξαν οἱ Τρεῖς Μεγάλοι Ἱεράρχαι.

Ἡ τάσις νὰ θεωρῶνται ὡς ἀγαθὰ μόνον τὰ πνευματικὰ εἶναι ὑπερβολικὴ καὶ ὀδηγεῖ εἰς ἀκρότητα, αὐτόχρημα αἰρετικὰς καὶ ἀντιχριστιανικὰς.

Πνευματικὸς ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις ἀρνεῖται τὴν ἀξίαν τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' ὅστις ἀναγνωρίζει καὶ ταύτην καὶ γνωρίζει νὰ ἐντάσῃ αὐτὴν προσηκόντως ἐντὸς τῆς ἱεραρχίας τῶν διαφόρων ἀξιῶν.

* Ὁμιλία γενομένη τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου 1956, ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ἐν τῇ αἰθούσῃ διαλέξεων τῆς Ἀνωτέρας Σχολῆς Βιομηχανικῶν Σπουδῶν.

Καὶ ἡ ὕλη μετέχει τοῦ ἁγιασμοῦ. Τοῦτο ρητῶς ἀναφέρει ἡ Ἁγία Γραφή. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, εἰς τὴν Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολήν, ὡς γνωστόν, λέγει : «οὐκ οἴδατε ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν ναὸς ἐστὶ τοῦ ἐν ὑμῖν οἰκοῦντος ἁγίου πνεύματος. οὐ παρὰ θεοῦ ἐλάβετε, καὶ ὅτι οὐκ ἔστε ἑαυτῶν». Εἰς ἑτέραν δὲ ἐπιστολήν του, ὁ ἴδιος Ἀπόστολος Παῦλος, τὴν Α' πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολήν, γενικεύων τὴν τοιαύτην περὶ ὑλικῶν ἀγαθῶν ἀντίληψίν του, λέγει : Πάν κτίσμα τοῦ Θεοῦ καλόν ἐστὶ καὶ οὐκ ἀπόβλητον, μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμενον, ἀγιάζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντευξέως».

Ὅθεν, ἐφόσον τὰ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ καὶ ἡ οἰκονομία ἀποτελοῦσιν ἀξίαν διὰ τὸν χριστιανισμόν, εἶναι πρόδηλον ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη ἔχει ἀποστολήν μέσα εἰς τὸν χριστιανικὸν πολιτισμόν, καθ' ὃν τρόπον καὶ πᾶσα ἄλλη ἐπιστήμη.

Ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ὑπάρχει ἀνάγκη **ἀποσαφητίσεως**. Ὑπάρχει ἀνάγκη ἐκκαθαρίσεως τῶν σχέσεων τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ εἰδικώτερον πρὸς τὴν ἐνδιαφέρουσαν ἡμᾶς, ἐν προκειμένῳ, οἰκονομικὴν ἐπιστήμην.

Ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία δὲν εἰσέρχεται εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστήμης, δὲν καθορίζει τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστήμης. Ἐνεκα τούτου δὲν δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι εἰς ἐκάστην ἐπιστήμην ὑπάρχει εἰδικόν περιεχόμενον καθοριζόμενον ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ. Δὲν ὑπάρχει τοῦτέστι χριστιανικὴ φυσικὴ, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν μὴ χριστιανικὴν. Δὲν ὑπάρχει ἐπίσης χριστιανικὴ χημεία, χριστιανικὴ ἰατρικὴ, χριστιανικὴ γεωμετρία καὶ οὕτω καθεξῆς.

Τὸ περιεχόμενον ἐκάστης ἐπιστήμης καθορίζει ἡ **αὐστηρῶς ἐπιστημονικὴ ἔρευνα**, ἣτις χωρεῖ καὶ ἐργάζεται μετ' τὴν προσήκουσαν εἰς ἐκάστην ἐπιστήμην μέθοδον.

Τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ζητεῖ καὶ ὁ χριστιανισμός, ὅπως δηλαδή ἡ ἐπιστήμη περιορισθῆ εἰς τὸ πεδίον τῆς αὐστηρῶς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης καὶ παύσῃ νὰ ἐμφανίσῃ τὰς ἀκρότητας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸ παρελθόν ἐχαρακτήριζον τὴν ἐπιστημονικὴν σκέψιν. Αἱ ἀκρότητες αὗται συνίσταντο εἰς τὸ ὅτι διάφοροι ἐπιστήμονες ἀπεφαινότο ἀδιστάτως, ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης, περὶ παντὸς θέματος, ἔξω τῶν ὁρίων τῆς ἀρμοδιότητός της, ἔξω ἀκόμη καὶ αὐτῶν τῶν ὁρίων, μέχρι τῶν ὁποίων ἔχει ἐξιχθῆ ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα.

Τοῦτο εἶναι **ἀντιἐπιστημονικόν**. Προκειμένου μάλιστα περὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, ἣτις εὐρίσκεται εἰσέτι εἰς τὰς ἀπαρχὰς μᾶς πραγματικῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, ἡ δὲ οἰκονομικὴ ἐπιστημονικὴ γνῶσις ἐμφανίζει πολλὰ τὰ κενά, ἅτινα ἐπιβάλλουσι μεγάλην ἐφεκτικότητα, προκειμένου ὁ οἰκονομολόγος νὰ ἐμφανίσῃται ὡς καθοδηγητὴς εἰς τὸ ἔργον ἐνὸς πολιτισμοῦ

Ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία δὲν ζητεῖ ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην νὰ κάμνῃ μεταφυσικὴν, ἀλλὰ ἀπὸ μερικοὺς οἰκονομολόγους νὰ παύσωσι νὰ κάμνωσι **κρυπτομεταφυσικὴν**, ἥτοι ὑλιστικὴν μεταφυσικὴν καὶ νὰ χρησιμοποιήσωσι τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην ὡς κάλυμμα τῶν ἰδίων αὐτῶν προσωπικῶν ἀρνητικῶν καὶ ἀντιχριστιανικῶν μεταφυσικῶν πεποιθήσεων. Μετ' ἄλλους λόγους ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία δὲν ζητεῖ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν χριστιανικὴν πίστιν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην. Δὲν ζητεῖ τοῦτέστιν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην πιστεύουσαν, ἀλλὰ σεβομένην καὶ τὰς ἄλλας, ὡς καὶ αὕτη, πολιτιστικὰς ἀξίας, καὶ ἰδίᾳ σεβομένην τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, ὡσάκις ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη συναντᾷ ταύτην εἰς τὸν δρόμον

τῆς ἐπιστημονικῆς τῆς ἐρευνῆς. Διὰ τὴν παύσῃ ἐπὶ τέλους ἡ μεγαλοπρεπὴς ἀγνοία τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ἀπὸ τὴν οικονομικὴν καὶ γενικώτερον ἀπὸ πᾶσαν ἐπιστήμην, ἐὰν θέλωμεν νὰ μὴ ἐπανάληφθῶσιν αἱ τεράστιαι οικονομικαὶ καταστροφαὶ καὶ γενικώτερον αἱ οικονομικαὶ ἀποτυχίαι, αἵτινες ἔλαβον χώραν εἰς τὸ παρελθόν.

Καὶ συγκεκριμένως ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία ζητεῖ, ὅπως γίνονται σεβασταὶ ἀπὸ τὴν οικονομικὴν ἐπιστήμην ὁρισμέναι χριστιανικαὶ ἀρχαί, αἵτινες κέκτηνται οικονομικὴν σημασίαν καὶ ἀσκοῦσιν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς οικονομίας καί, πρὸ παντὸς ἄλλου, ὁ πνευματικὸς παράγων.

Ἅ ο πνευματικὸς παράγων

Ἐφόσον ἡ ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ τὸν ἕνα καὶ δὴ τὸν σπουδαιότερον συντελεστὴν τῆς παραγωγῆς, εἶναι πρόδηλον ὅτι ἡ πνευματικὴ ἀριστεία τοῦ ἐργάτου ἔχει οικονομικὴν σπουδαιότητα, διότι ὁ πνευματικῶς κατηρητισμένος ἐργάτης καὶ ὡς ἐκ τούτου γνωρίζων διατὶ παράγει καὶ δημιουργεῖ, θὰ δημιουργῇ μὲ χαρὰν καὶ ἐπίγνωσιν καὶ μεγαλυτέραν ἀποδοτικότητα. Ἐὰν δὲ τοῦτο ἔχη σημασίαν διὰ πάσης φύσεως ἐργασίαν, κατὰ μείζονα λόγον, ἔχει σημασίαν διὰ τὴν ἐργασίαν τὴν ἀφορῶσαν εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς παραγωγῆς.

Δι' ὃ καὶ ὀρθῶς ἀναγνωρίζεται ὑπὸ πάντων, ὅτι ἡ παραγωγή ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῆς πνευματικῆς ποιότητος αὐτοῦ. Τοῦτο, ὅσον ἀνερχεται τις τὰς βαθμίδας τῆς ἐργασίας, εἶναι περισσότερον ἐμφανές, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὀλιγώτερον ἀληθές καὶ διὰ τὰς κατωτέρας βαθμίδας.

Ἅ ἡ στάθμη τῆς ἠθικῆς

Ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα διὰ τὴν οικονομίαν κέκτηται ἡ στάθμη τῆς ἠθικῆς, ἥτις ρυθμίζει τὰς συναλλαγὰς. Δὲν δύναται νὰ βοηθῶσιν οικονομικαὶ συναλλαγαί, ἄνευ, ἔστω καὶ κάποιας ἀμοιβαίας μεταξὺ τῶν συναλλασσομένων ἐμπιστοσύνης, ἥτις οὐχ' ἦτον, προστατεύει τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν σταθερότητα τῶν οικονομικῶν συναλλαγῶν, περισσότερον πάσης ἄλλης δικαστικῆς προστασίας.

Τὸ μέγαλον ἐμπόριον διεξάγεται, ἐν πολλοῖς διὰ συναλλαγῶν, αἵτινες συνάπτονται προφορικῶς ἢ τηλεγραφικῶς. Φαντάζεται τις ὁποῖον καίριον πλῆγμα θὰ ἀπετέλει διὰ τὴν οικονομίαν, ὁποῖον γονάτισμα, οὕτως εἰπεῖν, αὐτῆς θὰ ἦτο, ἐὰν ἤθελεν ἀποδεχθῆ ὅτι, λόγῳ κατωτέρας στάθμης ἠθικῆς, δὲν δύναται νὰ σταθῆ ἢ, ὡς εἴρηται, ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη, ἥτις προστατεύει τὴν ἀσφάλειαν τῶν συναλλαγῶν. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει διὰ τὴν καλῆ τῆ πίστει ἐρμηνείαν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν συμβάσεων.

Θεσμὸς κατ' ἐξοχὴν κεφαλαιοκρατικὸς, οἷος ὁ θεσμὸς τῶν ἀνωνύμων εταιριῶν, ἀπαιτεῖ, διὰ τὴν ὁμαλὴν καὶ εὐρυθμὸν αὐτοῦ λειτουργίαν, τὴν ἠθικὴν στάθμην τῶν μετέχων, ἥτις ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, καὶ μόνῃ δύναται νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων πλειοψηφίας καὶ μειοψηφίας τῶν μετόχων, τὸ ὁποῖον, μὲχρι τοῦδε, οὐδεμία νομοθεσία περὶ «ἀνωνύμων εταιριῶν» κατώρθωσε νὰ ἐπιλύσῃ.

Ἐπίσης ὁ θεσμὸς τῆς ἀσφαλίσεως, τῆς τε ἰδιωτικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς, ἐξαρτᾶται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς ἠθικῆς ποιότητος τῆς κοινωνίας καὶ τῆς καλοπίστου συμπεριφορᾶς τῶν ἠσφαλισμένων, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ στάθμισις τῶν κινδύνων, ὁ ὑπολογισμὸς τῶν ἀσφαλιστρῶν καὶ ἡ ἐν γένει ρύθμι-

σις τῶν ζητημάτων τῶν σχετιζομένων μετὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀσφαλίσεως.

Ἐξ ἄλλου ἡ πνευματικὴ κατάρτις τοῦ ἀνθρώπου δίδει εἰς τοῦτον αὐτοκυριαρχίαν καὶ μεγαλυτέραν ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν. Διαφορετικὰ ἀντιμετωπίζει τὴν βιοπάλην ὁ πνευματικῶς κατηρητισμένος ἀνθρώπος καὶ διαφορετικὰ ὁ υἱκῶς σκεπτόμενος. Ἡ αὐτοκυριαρχία τοῦ ἀνθρώπου ἔχει καὶ ἑτέραν οἰκονομικὴν σπουδαιότητα, διότι τονώνει τὴν δύναμιν πρὸς ἐργασίαν καὶ, προκειμένου περὶ καταναλώσεως, ὁδηγεῖ τὸν ἀνθρώπον εἰς τὴν προτίμησιν τῶν μᾶλλον σπουδαίων οἰκονομικῶν ἀγαθῶν. Εἰς περίπτωσιν δὲ δυσχερῶν οἰκονομικῶν περιστάσεων, δίδει εἰς τὸν ἀνθρώπον μεγαλυτέραν δύναμιν ἐγκαταρτησέως καὶ ἀντοχῆς.

Ὁ χριστιανικὸς κανὼν ζωῆς

Ὁφείλομεν νὰ ἐξάρωμεν εἰδικώτερον τὴν οἰκονομικὴν σπουδαιότητα, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ χριστιανικὸς κανὼν ζωῆς. Ὁ χριστιανικὸς κανὼν ζωῆς ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν σπατάλην. Ἡ ἔννοια τῆς σπατάλης δὲν ἔχει ἐπαρκῶς ἐρευνηθῆ. Ὑπάρχουσι μάλιστα οἱ ὑποστηρίζοντες ὅτι ἡ σπατάλη δὲν ἐπιφέρει βλάβην τινά, διότι ἐθίζει τὸν ἀνθρώπον νὰ δαπανᾷ καὶ νὰ ἐπιφέρει οὕτως αὔξησιν τῆς ζητήσεως τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν. Εἶναι εὐνόητον, ὅτι ἡ ἀντίληψις αὕτη δὲν ἀποτελεῖ σοβαρὰν ἀντιμετώπισιν τοῦ ζητήματος.

Σπατάλη εἶναι ἡ μὴ λελογισμένη, ἡ ἀλόγιτος, ἡ ἀσύνητος καὶ ἀπερίσκεπτος διάθεσις καὶ διασπάθισις τῶν ὑπαρχόντων οἰκονομικῶν ἀγαθῶν.

Ὡθουμένη ἀπὸ τρόπον ζωῆς, ἀνευ κυριαρχίας, ἡ σπατάλη εἶναι πάντοτε ἐπιβλαβὴς εἰς τὸν ἀνθρώπον καὶ ὡς ἀνθρώπον καὶ ὡς ἐργάτην τῆς οἰκονομίας. Ὅταν δὲ μάλιστα, ὡς οὐχὶ σπανίως συμβαίνει, ἡ σπατάλη γίνεται πρὸς ἱκανοποίησιν καὶ κορεσμόν καταστροφικοῦ πάθους τοῦ ἀνθρώπου, τότε ἡ σπατάλη εἶναι αὐτόχρημα ἡ χρηματοδότησις τῆς καταστροφῆς τοῦ ἀνθρώπου δι' ὅλης του τῆς ζωῆς καὶ ἡ χρηματοδότησις τῆς καταστροφῆς του, ὡς ἐργάτου τῆς οἰκονομίας. Πότε ὑπάρχει σπατάλη εἶναι ζήτημα σχετικόν, ὡς δὲν ὑπάρχει σαφῆς διάκρισις μεταξὺ τῶν ὀρίων οἰκονομίας καὶ φιλαργυρίας. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης ἡ οἰκονομία, ἢ τε ἀτομικὴ καὶ ἢ κοινωνικὴ ἀποτελεῖ *τέχνην*, πρὸς χειρισμὸν τῆς ὁποίας ἀπαιτεῖται «ἰδιαίττουσα σύνεσις» καὶ «νοῦς κριτικὸς».

Συναφῶς πρὸς τὸν χριστιανικὸν κανόνα ζωῆς, βασικὴν, ἐν προκειμένῳ ἔννοιαν ἔχει ὁ ὅρος «ἀναγκαῖον ἀγαθόν». Διότι ὁ χριστιανικὸς κανὼν ζωῆς, ἐνῶ ἀναμφισβητήτως περιλαμβάνει πάντα τὰ ἀναγκαῖα ἀγαθὰ, ποιεῖται, οὐχ ἥττον ἐπιλογὴν μεταξὺ τούτων καὶ καταβάλλει ἐπιμέλειαν πρὸς χωρισμὸν τῶν πράγματι ἀναγκαίων ἀπὸ τῶν θεωρητικῶς μόνον ἀναγκαίων. Δυνατὸν ὁ ἀνθρώπος νὰ θεωρῆ ὡς ἀναγκαῖα δαπάνας, αἵτινες ἀντικειμενικῶς κρινόμεναι, εἶναι περιτταὶ ἢ καὶ ἐπιβλαβεῖς καὶ ἀπηγορευμένοι ὡς ἀντικείμενα εἰς τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν.

Πάντως ὁ χριστιανικὸς κανὼν ζωῆς εἶναι τι τὸ σταθμητόν.

Ποικίλλει ἀναμφιβόλως, ἀναλόγως τῶν ἀτόμων, ἀλλ' οὐ θὰ ἦτο δυνατὸν δι' ὄρισμένον χρόνον, εἰς ὄρισμένην χώραν καὶ δι' ὄρισμένην κατάστασιν ἡλικίας, ὑγείας καὶ ἐπαγγέλματος νὰ καθορισθῆ ὁ χριστιανικὸς κανὼν ζωῆς, ὅστις νὰ περιλαμβάνῃ τὰ ἀναγκαῖα ἀγαθὰ διὰ τὴν συντήρησιν τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἀφ' οὗ καθορισθῆ οὗτος, νὰ ἐξασφαλισθῆ διὰ πάντα ἀνθρώπων. Εἶναι ζήτημα

χριστιανικῆς φιλοτιμίας, μέσα εἰς ἓνα χριστιανικὸν πολιτισμόν, νὰ ἐξασφαλισθῆ ὁ χριστιανικὸς κανὼν ζωῆς δι' ἅπαντα τὰ μέλη τῆς κοινωνίας.

Οἰκονομικαὶ ἀνάγκαι καὶ ἐλευθερία

Τὰ ἀνωτέρω ἔχουσιν εἰδικὴν σπουδαιότητα καὶ ὡς πρὸς τὴν ὑγιᾶ ἀντίληψιν τῶν οἰκονομικῶν νόμων τῶν ἀφορῶντων εἰς τὴν ἔκτασιν τῶν οἰκονομικῶν ἀναγκῶν.

Ὡς γνωστόν, κατὰ τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν, αἱ οἰκονομικαὶ ἀνάγκαι τοῦ ἀνθρώπου εἶναι περιορισμέναι εἰς ἔντασιν καὶ ἀπεριορίστοι εἰς ἀριθμόν.

Τοῦτο φαίνεται ὅτι ἀποτελεῖ οἰκονομικὸν νόμον διέποντα τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν, οὗτινος ἡ σπουδαιότης εἶναι τεραστία.

Ἄλλὰ, κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν, δὲν πρόκειται περὶ φυσικοῦ νόμου, ἀπαρβαίου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι δυνατὰ παρεκκλίσεις. Ἡ λειτουργία τοῦ νόμου τούτου δύναται γὰρ συνδυασθῆ μετὰ τὴν λειτουργίαν τῆς χριστιανικῆς αὐτοκυριαρχίας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ χριστιανικὴ αὐτοκυριαρχία θὰ ἔχη ὡς συνέπειαν, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ μένῃ ἐλεύθερος νὰ ἐπιλέγῃ, μεταξὺ τῶν ἐκάστοτε συνελθόντων ἐμφανιζομένων νέων ἀναγκῶν, τὰς μᾶλλον ἐπωφελεῖς. Ὁ ὅρος «ἀνάγκη» μέσα εἰς τὸν χριστιανισμὸν γίνεται ὀλιγώτερον ἀκριβῆς. Ὁ χριστιανὸς δὲν «ἐξαναγκάζεται», ἀλλὰ διατηρεῖ ἐλευθερίαν κρίσεως καὶ προτιμήσεως.

Τοῦτο ἔχει σπουδαιότητα, προκειμένου νὰ γίνῃ προτίμησις μεταξὺ τῆς ἀνάγκης μιᾶς ἀνέτου χριστιανικῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς καὶ ἄλλων ἀναγκῶν πολυτελείας. Αἱ δεύτεραι πρέπει νὰ θυσιάζωνται, χάριν τῆς πρώτης, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀντιστρόφως, ὅπερ δυστυχῶς εἶναι καὶ τὸ συνηθέστερον.

Τὰ ἀνωτέρω ἔχουσιν ἰδιαιτέραν σημασίαν, προκειμένου περὶ ἐποχῶν, καθ' ἃς ἀπαιτεῖται νὰ γίνῃ μία οἰκονομικὴ ἀνασυγκρότησις καὶ περισυλλογή.

Ὡς τοῦτο συμβαίνει, κατόπιν παγκοσμίων πολέμων καὶ μεγάλων οἰκονομικῶν καταστροφῶν, ὁπότε, ἀντὶ τῆς ἐλευθέρας οἰκονομίας εἰσερχόμεθα εἰς τὴν **διευθυνομένην οἰκονομίαν.**

Ἡ διευθυνομένη οἰκονομία, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὸ ἔργον τῆς, ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὰ ἄτομα ἔτοιμον τὸν δρόμον τῆς θυσίας. Καὶ ὁ δρόμος τῆς θυσίας γίνεται εὐκολώτερος, ὅταν τὴν θέσιν τῆς σπατάλης καὶ τῆς δουλείας εἰς τὸ ἀπεριορίστον τῶν οἰκονομικῶν ἀναγκῶν, καταλαμβάνει ἡ χριστιανικὴ αὐτοκυριαρχία, ὁ χριστιανικὸς κανὼν ζωῆς καὶ ἡ ἐντεῦθεν ὄλοεν καὶ μεγαλυτέρα ἀνεξαρτησία τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν.

Ταῦτα, ὡς πρὸς τὰς χριστιανικὰς ἀρχάς, αἵτινες κέκτηνται οἰκονομικὴν σημασίαν, ὡς ἀσκοῦσαι ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας.

Ὁ θεσμὸς τῆς ἰδιοκτησίας

Εἰδικώτερον ὡς πρὸς τὸν θεσμὸν τῆς ἰδιοκτησίας θεωρούμενον καὶ ἐλεγχόμενον ἀπὸ χριστιανικῆς σκοπιᾶς, παρατηροῦνται τὰ ἑξῆς :

Ὁ χριστιανισμὸς ἐθεώρησε πάντοτε τὴν ἰδιοκτησίαν ὡς φυσικὸν δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ὅχι μόνον ὁ χριστιανισμὸς, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον ἡ ἀνθρωπίνη σκέψις παρεδέξατο τοῦτο, ἐλάχιστοι δὲ καὶ μεμονωμένοι ὑπῆρξαν αἱ ἀντίθετοι φωναί.

Καὶ μάλιστα ἔχει πραγματοποιηθῆ καὶ τὸ ἑξῆς : Ὅτι καὶ ὅταν ἀκόμη ἔν σύστημα κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ὀργανώσεως ἀρχίζῃ μετὰ τὴν ἐντελῶς ἀντίθετον

ἀρχὴν τῆς μὴ ἀναγνώρισεως τῆς ἰδιοκτησίας, τὸ σύστημα τοῦτο, κατόπιν τῶν συμβιβασμῶν καὶ ὑποχωρήσεων, εἰς ἃς ἕκ τῆς φύσεως καὶ δυνάμεως τῶν πραγμάτων ἀναγκάζεται νὰ προέλθῃ καταλήγει, καταντᾶ ἔν τέλει νὰ ἀναγνώρισῃ τὴν ἰδιοκτησίαν, ἕστω καὶ περιορισμένως. Εἶναι γνωστόν, ὅτι καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ κομμουνισμός, καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ σοβιετ ἀναγνώριζουσι τὴν ἰδιοκτησίαν καὶ ἐν ἱκανῷ μάλιστα μέτρῳ.

Οὕτω λ. χ. ὁ σοβιετικὸς ἀστικὸς κῶδιξ, ἐν ἄρθρῳ 71 καθιεροῖ τὸ ἐμπράγματον δικαίωμα ἐπὶ ἄλλοτρίου ἐδάφους. Ἐπίσης ὁ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1928 ἰσχύων ἐν τῇ Σοβιετικῇ Ρωσίᾳ γενικὸς μεταλλευτικὸς νόμος τῆς Ἑνώσεως τῶν Σοσιαλιστικῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν καθιεροῖ ὡς ἐμπράγματον δικαίωμα ἐπὶ ἄλλοτρίου ἐδάφους τὸ ἐν τῇ Σοβιετικῇ Ρωσίᾳ ἀποκτώμενον δικαίωμα ἐκμεταλλεύσεως ἀγνώστων μεταλλευτικῶν κοιτασμάτων. Ὡς δὲ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν, διότι ἠσχολήθημεν εἰδικῶς μὲ τὴν μελέτην τοῦ μεταλλευτικοῦ δικαίου, τὸ σοβιετικὸν κράτος, τὴν περὶ ἐμπραγμάτου χαρακτῆρος τοῦ μεταλλευτικοῦ τούτου δικαιώματος διάταξιν περιέλαβεν ἐν τῷ μεταλλευτικῷ νόμῳ τῆς Ἑνώσεως τῶν Σοσιαλιστικῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν, ἵνα μὴ δύνανται αἱ κατ' ἴδιαν Σ.Σ. Δημοκρατίαι, δεσμευόμεναι ἕκ τοῦ νόμου τούτου, δυνάμει τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ σοβιετικοῦ συντάγματος, νὰ μεταβάλλωσιν ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ αὐτῶν μεταλλευτικῇ νομοθεσίᾳ τὸν ἐμπράγματον χαρακτῆρα τοῦ, ὡς εἴρηται, δικαιώματος.

Ἐξ ἄλλου καὶ οἱ σοσιαλισταὶ δέχονται, ὅτι δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ἄνθρωπος ἄνευ δικαιώματός τινος ἰδιοκτησίας.

Ὁ χριστιανισμὸς λοιπὸν ἀνεγνώρισεν ὡς δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου τὴν ἰδιοκτησίαν.

Θὰ ἦτο ὁμως μεγάλη πλάνη νὰ νομισθῇ ὅτι ὁ χριστιανισμὸς παραδέχεται τὴν ἰδιοκτησίαν, ὡς ἀντιλαμβάνεται ταύτην ἡ ὕλιστικὴ μηχανιστικὴ οἰκονομία, ἥτοι ὁ καπιταλισμὸς ἢ ἡ κεφαλαιοκρατία. Διὰ τὴν ἀντίληψιν τῆς ὕλιστικῆς οἰκονομίας τοῦ homo oeconomicus, ὁ ἀκτῆμων ἄνθρωπος ἐμφανίζει μειωμένην προσωπικότητα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν καπιταλιστὴν, ὅστις εἶναι πλήρης ἄνθρωπος. Διὰ τὸν χριστιανισμόν, ἡ ἀκτῆμοσύνη ὄχι μόνον δὲν ἀποτελεῖ μείωσιν τινὰ τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, ἀλλὰ ὅταν μάλιστα ὀφείλεται εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν ἢ εἰς τὴν ἐπιδίωξιν ἀνωτέρων εὐγενῶν σκοπῶν, εἶναι αὐτῆ αὕτη ἡ τελειότης. «Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ με» (Ματθ. 10' 21). Κατὰ τὸν καπιταλισμόν, ὅσα περισσότερα ὕλικὰ ἀγαθὰ συγκεντροῖ καὶ ἀποταμιεύει ὁ ἄνθρωπος, τόσον τὸ καλύτερον. Διὰ τὴν χριστιανικὴν ὁμως ἀντίληψιν ἀντιθέτως ἡ ἀποταμίευσις πολλῶν ὕλικῶν ἀγαθῶν, τοῦτέστιν ὁ **πλοῦτος** ἀποτελεῖ κίνδυνον.

Εἶναι γνωστὴ ἡ ρῆσις τοῦ Κυρίου «Δυσκόλως πλούσιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. 10' 25). Ἐξ ἄλλου ὁ Κύριος εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ὁρους ὀμιλίαν αὐτοῦ (Ματθ. Ε' 19) συνιστᾶ, ὡς γνωστόν, εἰς ἡμᾶς, ὅπως μὴ θησαυρίζωμεν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ. Καὶ γενικώτερον ἡ Καινὴ Διαθήκη, πολλαχοῦ τοῦ κειμένου αὐτῆς γέμει προειδοποιήσεων περὶ τῶν κινδύνων, οὓς ἐγκλείει ὁ πλοῦτος. Καὶ εἶναι γνωστόν ὅτι τὸ χριστιανικὸν κίνημα ἐξεκίνησεν «ἄτερ βαλαντίου=ἄνευ βαλαντίου».

(Ὅρα περικοπήν KB 35 τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου, καθ' ἣν «ὄτε ἀπέστειλα ὑμᾶς

Καὶ ἡ χριστιανικὴ ἀκτημοσύνη ὑπῆρξε χαρακτηριστικὸν τῆς πρώτης ἐκκλησίας «Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἡ ψυχὴ καὶ ἡ καρδιά ἦν μία καὶ οὐδὲ εἷς, τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶ, ἔλεγε ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινὰ» (πράξεων Ἀποστόλων Δ. 32).

Εἶναι δὲ γεγονόςσ ὅτι ἡ ἀκτημοσύνη, ἡ ἔλλειψις τοῦτέστιν ὑλικοῦ πλοῦτου, ὑπῆρξε μέγας καὶ ἰσχυρὸς ἠθικὸς πλοῦτος διὰ τὴν πρώτην ἐκκλησίαν. Αὕτη, ἐκτὸς ἄλλων, ἔδιδε τὴν δύναμιν εἰς χριστιανικὰς προσωπικότητας, ὅπως ὁ Μέγας Βασίλειος, νὰ ἀντιμετωπίῃσιν καὶ αὐτοὺς τοὺς Καίσαρας. Εἶναι ἐξόχως χαρακτηριστικὴ ἡ ἀπάντησις, τὴν ὁποίαν ἔδωσεν ὁ Μέγας Βασίλειος εἰς τὸν αὐτοκράτορα Οὐάλεντα ἀπειλήσαντα αὐτὸν διὰ τῆς ποινῆς τῆς δημεύσεως τῆς περιουσίας του καὶ τοῦ μετὰ βασανιστηρίων θανάτου, ἐὰν δὲν ἔπαυε τοὺς κατὰ τῶν ἀρειανῶν ἀγῶνας του.

Ἐπισημαίνεται ὅτι ὁ Μέγας Βασίλειος ἀπήντησεν ἀγερώχως καὶ ὑπερηφάνως ὅτι δὲν φοβεῖται τὴν ἀπειλὴν τῆς δημεύσεως τῆς περιουσίας του, δεδομένου ὅτι ὡς μόνον του περσοῦσιν ἔχει τὰ ράσα του καὶ ὀλίγα βιβλία.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἕτερον μέρος τῆς ἀπειληθείσης ποινῆς τοῦ μετὰ βασανιστηρίων θανάτου, ἡ εἰς τοῦτο ἀπάντησις δὲν ἀφορᾷ εἰς τὸ προκείμενον θέμα τῆς ἰδιοκτησίας, οὐχ ἦτον θὰ ἀναφέρωμεν καὶ ταύτην δι' ὅσους δὲν εἶναι γνωστὴ, λόγῳ τοῦ ἠθικοῦ μεγαλείου, ὅπερ ἐγκλείει αὕτη. Ὁ Μέγας Βασίλειος, εἰς τὴν ἀπειλὴν τοῦ μετὰ βασανιστηρίων θανάτου, ἀπήντησεν ὅτι δὲν φοβεῖται τὰ βασανιστήρια, διότι τὸ ἀσθενικὸν καὶ καχεκτικὸν σῶμά του θὰ ὑποκύψῃ ἀμέσως εἰς ταῦτα, ὁ δὲ θάνατος θὰ τοῦ δώσῃ τὴν εὐκαιρίαν νὰ συναντήσῃ τὸν Κύριον ταχύτερον ἢ ὅσον θὰ συνήντα τοῦτον, ἐὰν ἀπέθνησκεν ἐκ φυσικοῦ θανάτου.

Τὰ ἀνωτέρω βεβαίως δὲν σημαίνουσιν ὅτι ὁ χριστιανισμὸς θεωρεῖ τὴν ἀκτημοσύνην ὡς καθεστῶς, ὅπερ ἐπιβάλλεται νὰ ἀποτελέσῃ τὴν ὑποχρεωτικὴν μορφήν τῆς κοινωνίας. Πολὺ δὲ ὀλιγώτερον σημαίνουσιν ὅτι ὁ χριστιανισμὸς ἐπιτρέπει τὴν παραβίασιν τοῦ δικαιώματος τῆς ἰδιοκτησίας, διὰ τῆς κλοπῆς.

Τὸ «οὐ κλέψεις» εἶναι ἐντολὴ τοῦ μωϋσαϊκοῦ νόμου, ἀλλ' ἐντολὴ υἱοθετηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ὅστις ὡς γνωστὸν ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, οὐχ ἵνα καταργήσῃ, ἀλλ' ἵνα πληρῶσῃ τὸν νόμον. Μάλιστα ἡ ἐντολὴ αὕτη ἔδωκε λοβὴν εἰς τοὺς ἀρνητὰς τοῦ χριστιανισμοῦ, ὅπως διατυπώσωσι κατ' αὐτοῦ τὴν κατηγορίαν, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς κλοπῆς ἐνισχύει καὶ κατοχυρώνει τὴν ἰδιοκτησίαν. Ὡς ἐὰν ὁ κλέπτης κλέπτει, διὰ νὰ φέρῃ τὴν κοινοκτημοσύνην. Ὁ κλέπτης κλέπτει, ἀπλούστατα διὰ νὰ δημιουργήσῃ ἀτομικὴν αὐτοῦ ἰδιοκτησίαν ἢ διὰ νὰ ἀυξήσῃ τὴν τυχὸν ὑπάρχουσαν τοιαύτην.

Ἐπισημαίνεται ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἐσταυρώθη, οὔτε διὰ νὰ ὀργανώσῃ σύστημα διαφυλάξεως καὶ παραφυλακῆς τῶν θησαυρῶν τῶν πλουσίων, οὔτε διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀσυδοσίαν τῶν κλεπτῶν.

Διὰ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων δὲν λύεται τὸ πρόβλημα τῆς ἰδιοκτησίας ἀπὸ χριστιανικῆς πλευρᾶς, οὔτε ὡς θρίαμβος τῆς ἰδιοκτησίας, οὔτε ὡς κατάργησις αὐτῆς.

ἄτερ βαλάντιον καὶ πήρας καὶ ὑποδημάτων, μὴ τινος ὑστερήσατε.» Ἐπίσης ἕτερον περικοπὴν τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου, καθ' ἣν «Υπάγετε, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. *Μὴ βαστάζετε βαλάντιον, μὴ πήραν, μηδὲ ὑποδήματα.*

Πρὸς πλήρη καὶ ὁλοκληρωτικὴν ἐξέτασιν καὶ ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος τούτου, πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν ἰδιαιτέρως ἐκάστην τῶν τεσσάρων μορφῶν, ὑφ' ἧς ἐμφανίζεται τὸ ἐν λόγῳ πρόβλημα.

Ἦτοι, πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν :

Αον. Τὸ ζήτημα τῆς προελεύσεως τῆς ἰδιοκτησίας.

Βον. Τὸ ζήτημα τοῦ περιεχομένου τῆς.

Γον. Τὸ ζήτημα τῆς δημοσιοποιήσεως ἢ τῆς ἐθνικοποιήσεως τῆς ἰδιοκτησίας καὶ

Δον. Τὸ ζήτημα τῆς ὑπερβολικῆς ἀνισότητος ἐν τῇ ἰδιοκτησίᾳ.

Α'

Προέλευσις τῆς ἰδιοκτησίας

Τὸ ζήτημα τῆς προελεύσεως τῆς ἰδιοκτησίας δὲν τίθεται ἐνταῦθα ὑπὸ τὴν γενικὴν καὶ ἀφρημένην μορφήν, ὑφ' ἣν ἀντιμετωπίζει τοῦτο ἡ γνωστὴ ρῆσις τοῦ Proudhon, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἰδιοκτησία εἶναι κλοπῆ.

Ὁ γάλλος δημοσιολόγος καὶ οἰκονομολόγος Proudhon, διὰ τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1840 δημοσιευθέντος βιβλίου του, ὑπὸ τίτλον «Qu' est-ce que la propriété», ἐπιτίθεται δριμύτατα κατὰ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ οὔτε πολὺ, οὔτε ὀλίγον, χαρακτηρίζει ταύτην ὡς *κλοπὴν*. Ὡς πρὸς τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦτον τοῦ Proudhon, θὰ ἠδύνατο νὰ παρατηρηθῇ ἀντιθέτως, ὅτι ἡ κλοπὴ προϋποθέτει τὴν ἰδιοκτησίαν. Διότι, ἄλλως, εἶναι ἄνευ ἐννοίας.

Ἐνταῦθα ὅμως τὸ ζήτημα τίθεται : *Πόθεν ἔσχεν* εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν τὴν ἰδιοκτησίαν του τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ πρόσωπον ; Οὕτω τιθεμένου τοῦ ζητήματος, δὲν θὰ ἦτο μακρὰν ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν σκέψιν ἢ ἀντίληψιν ὅτι, εἰς ἐκάστην συγκεκριμένην περίπτωσιν κτήσεως ἰδιοκτησίας, πρέπει νὰ προέρχηται αὕτη ἀπὸ μίαν δικαίαν αἰτίαν, *ex justa causa*. Καὶ ὅτι διὰ νὰ ὑπάρχη ἡ τοιαύτη *δικαία αἰτία*, πρέπει ἡ ἰδιοκτησία νὰ εἶναι καρπὸς ἢ προῖόν τῆς ἐργασίας τοῦ ἰδιοκτῆτου. Νὰ ὑπάρχη τοῦτέστιν ἡ αἰτιώδης συνάφεια (*causa efficiens*) μεταξὺ τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ συγκεκριμένου ἀτόμου καὶ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, ἦτοι ἡ σχέσις αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος, ἢ σχέσις αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ.

Ὁ κανὼν οὗτος πρέπει νὰ καθιερωθῇ ὡς κριτήριον, προκειμένου νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς δικαίας καὶ συνεπῶς παραδεκτῆς κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν, προελεύσεως τῆς ἰδιοκτησίας εἰς ἐκάστην συγκεκριμένην περίπτωσιν.

Ἡ, ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον, ὅμως ἐφαρμογῇ τοῦ κανόνος τούτου παρουσιάζει δυσχερείας, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως δικαιοσύνης, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομικῆς σκοπιμότητος.

Θὰ ἀναφέρωμεν δύο ἐκ τῶν δυσχερειῶν τούτων, τὰς σπουδαιότερας.

1) Τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ ἰδιοκτησία ἐμφανίζεται ὡς ἀμοιβὴ τοῦ κεφαλαίου, ὡς συντελεστοῦ τῆς παραγωγῆς, καὶ

2) τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ ἰδιοκτησία στηρίζεται ἐπὶ τῆς κληρονομίας

Ὡς πρὸς τὴν πρώτην περίπτωσιν, παρατηροῦμεν, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν κατ' ἀρχὴν τὴν ἰδιοκτησίαν, ἥτις εἶναι ἀμοιβὴ τοῦ κεφαλαίου, ὡς συντελεστοῦ τῆς παραγωγῆς. Διότι τὸ νὰ ἔχωμεν τὸ κεφάλαιον ὡς συντελεστὴν τῆς παρα-

γαγῆς, συντελεστὴν ὅμως, ὅστις δὲν μετέχει εἰς τὴν κατανομὴν τῶν παραγομένων ἀγαθῶν, τοῦτο, ἀπλούστατα, εἶναι οὐτοπία.

Τὸ ὀρθότερον καὶ εἰλικρινέστερον εἶναι, ὅπως δεχθῶμεν κατ' ἀρχὴν τὴν ἰδιοκτησίαν, ἢ ὅποια προέροχεται ἀπὸ ἀμοιβῆν τοῦ κεφαλαίου ὡς συντελεστοῦ τῆς παραγωγῆς, χωρὶς ὅμως μὲ τοῦτο νὰ δηλώσωμεν, ὅτι πᾶν ὅ,τι δίδεται εἰς τὸ κεφάλαιον, ὑπὸ τὴν μορφήν ταύτην, ἀποτελεῖ κτῆσιν ἐκ δικαίας αἰτίας. Τίθεται λοιπὸν ζήτημα εὐλόγου ἀμοιβῆς τοῦ κεφαλαίου ὡς συντελεστοῦ τῆς παραγωγῆς, ὅπως τίθεται καὶ ζήτημα εὐλόγων ὁρίων τοῦ ἀτομικοῦ κεφαλαίου.

Ὡς πρὸς τὴν περίπτωσιν τῆς ἰδιοκτησίας, ἣτις προέροχεται ἐκ κληρονομίας, παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ κληρονομητὸν ἐθεωρεῖτο πάντοτε οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς ἰδιοκτησίας. Ὅπως ἄλλως τε κληρονομητὰ ἐθεωροῦντο καὶ τὰ δημόσια ἀξιώματα καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ λειτούργημα τοῦ δημίου. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἡ ἀντίληψις αὕτη ἤρξατο περιοριζομένη καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ δημοσίου δικαίου ἐξέλιπε σχεδὸν παντελῶς, ἐν δὲ τῷ ἰδιωτικῷ περιορίσθη αἰσθητῶς.

Σχετικῶς πρὸς τὴν ἰδιοκτησίαν ἢ ἀντίληψις, καθ' ἣν πρέπει ἡ ἰδιοκτησία νὰ ἀποσβέννυται πάντοτε ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ ἰδιοκτῆ ἢ, δὲν εἶναι ὀρθή. Ἡ ἀντίληψις αὕτη εἶναι καὶ κατὰ τοῦτο ἄτοπος, καθόσον πολλάκις ἡ κληρονομία εἶναι μόνον φαινομενική. Ἐν τῇ πραγματικότητι οἱ κληρονόμοι ἔχουσι συνεργασθῆ διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς περιουσίας, ἣτις κληρονομεῖται. Παράδειγμα ἔστω τὸ πατρικὸν κτῆμα, διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ ὁποίου συνειργάσθησαν τὰ τέκνα μετὰ τοῦ πατρός. Ὅθεν τίθεται ζήτημα *εὐλόγου μέτρου κληρονομίας*.

Καὶ τὸ εὐλογον τοῦτο μέτρον τίθεται, τόσον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν προσώπων, ἅμια πρέπει νὰ κληρονομῶσιν, ὅσον καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ποσοῦ τῆς κληρονομικῆς μερίδος.

Ὡς πρὸς τὰ πρόσωπα, πρέπει βεβαίως νὰ ἀποκλεισθῇ πλέον ἢ περίπτωσις καθ' ἣν ἡ περιουσία τοῦ ἰδιοκτῆτος περιέροχεται εἰς πρόσωπα, τὰ ὅποια μόνον κατὰ τὸν θάνατον τοῦ κληρονομουμένου καὶ κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν τῆς κληρονομίας, λαμβάνουσι γνῶσιν ὅτι ὑπῆρχεν ὁ κληρονομούμενος.

Ὡς πρὸς τὸ μέτρον τῆς κληρονομίας, ὑπάρχει βεβαίως καὶ ζήτημα διαβαθμίσεως τῆς κληρονομικῆς μερίδος, ἣτις πρέπει νὰ εἶναι διάφορος, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τοῦ κληρονόμου. Π.χ. εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς πατρικῆς ἢ μητρικῆς κληρονομίας, ἡ μερὶς τῶν θηλέων τέκνων πρέπει νὰ εἶναι ἀνωτέρα τῆς τῶν ἀρρένων καὶ ἡ μερὶς τῶν ἀναπήρων ἢ ἀσθενῶν νὰ εἶναι ἀνωτέρα τῆς τῶν ὑγιῶν τέκνων.

Κατὰ τὰ λοιπὰ πρέπει νὰ ἔχωμεν ἐπίγνωσιν καὶ δυσχερεῶν οἰκονομικῆς φύσεως.

Εἰδικώτερον πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν τὸ ζήτημα μήπως ὁ ὑπερβολικὸς περιορισμὸς τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος ἀποθαρρύνῃ τὴν ἀτομικὴν πρωτοβουλίαν καὶ προσπάθειαν πρὸς προαγωγὴν τῆς ἰδιωτικῆς κληρονομίας.

Προβάλλει δηλαδὴ ἐνταῦθα ζήτημα οἰκονομικῆς σκοπιμότητος.

Εἶναι φανερὸν ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν λύεται μὲ κανόνας χριστιανικῆς ἠθικῆς, ἀλλ' εἶναι οἰκονομικὸν καὶ πολιτικὸν ζήτημα καὶ μόνον ὡς τοιοῦτον θέλει λυθῆ, ἀλλὰ μὲ ἔμπνευσιν χριστιανικῆν.

Σχετικὸν πρὸς ὅσα μέχρι τοῦδε εἶπομεν εἶναι καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας εὐρισκόμεθα, οὐχὶ σπανίως, ἐνώπιον κεφαλαιούχων, οἵτινες δὲν εἶναι

πλέον ἐκείνοι, οὔτινες κατὰ τρόπον πρωτότυπον, ἐσημάτισαν τὰ κεφάλαια. Εἶναι **ἀπόγονοι** τούτων καὶ ἐνίοτε καὶ **ἐπίγονοι**.

Καὶ ἀπὸ ἀπόψεως δικαιοσύνης καὶ ἀπὸ ἀπόψεως κοινωνικῆς σκοπιμότητος, ἄλλη πρέπει νὰ εἶναι ἡ μεταχείρισις τῶν πρώτων καὶ ἄλλη ἡ τῶν δευτέρων.

Ἄλλη πρέπει νὰ εἶναι ἡ θέσις ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ ἐπιχειρηματικὸν τῶν πνεῦμα, μὲ τὴν ἰδιοφυΐαν των, μὲ τοὺς κινδύνους, οὓς διέτρεξαν καὶ τοὺς κόπους εἰς οὓς ὑπεβλήθησαν, ἐσημάτισαν, ἔστω καὶ μὲ κάποιαν αἰσχροκέρδειαν, μίαν τεραστίαν περιουσίαν καὶ ἄλλη ἡ θέσις τῶν κληρονόμων αὐτῶν. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν, ἔχομεν πολλάκις τὸ φαινόμενον ἑνὸς βλακός, ὅστις μὲ πᾶσαν ἄνεσιν καὶ ἀσφάλειαν ἀπολαύει τῶν ἀγαθῶν μιᾶς κληρονομικῆς περιουσίας, διὰ τὴν ὅποιαν δὲν λαμβάνει πολλάκις τὸν κόπον νὰ μάθῃ καὶ πόση ἀκριβῶς εἶναι.

Ἡ δευτέρα αὕτη περίπτωσις εἶναι ἐκείνη, ἣτις προσβάλλει κυρίως τὸ αἴσθημα τοῦ δικαίου καὶ διὰ τοῦτο πρέπει αὕτη νὰ ἐκλείψῃ παντελῶς.

B'

Περιεχόμενον ἰδιοκτησίας.

Κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε ἰσχύοντα τὸ περιεχόμενον τῆς ἰδιοκτησίας εἶναι εὐρύτατον, περιέχει πᾶσαν ἐξουσίαν χρήσεως, καρπώσεως καὶ πάσης διαθέσεως τοῦ ἰδιοκτήτου πράγματος, μηδὲ τῆς καταστροφῆς τούτου ἐξαιρουμένης. Ὁ ἰδιοκτήτης, ὡς ἔλεγον οἱ ῥωμαῖοι, δύναται κάμῃ χρῆσιν καὶ κατάχρησιν τοῦ ἰδιοκτήτου πράγματος (*jus utendi et abutendi*).

Θὰ μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ ἀναφέρωμεν τὸ ἐξῆς χαρακτηριστικὸν παράδειγμα :

Ὁ ἰδιοκτήτης μιᾶς δέσμης χαρτονομισμάτων, ἡ ἀξία ἐκάστου τῶν ὁποίων θὰ ἠδύνατο νὰ δώσῃ τὴν εὐτυχίαν ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον εἰς λοιμώοντα συνάνθρωπόν του καὶ τὴν οἰκογενειάν του, δικαιούται ὅπως ἐνώπιον τῶν ὀμμάτων τοῦ λοιμώοντος συνανθρώπου του καταστρέψῃ τὰ χαρτονομίσματα ταῦτα (λ.χ. νὰ ἀνάψῃ ἓνα σπίρτο καὶ νὰ τὰ κάψῃ). Διότι οὕτω πράττων ἀσκεῖ τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας, ὅπερ δίδει εἰς τὸν ἰδιοκτήτην καὶ τὴν ἐξουσίαν τῆς καταστροφῆς τοῦ ἰδιοκτήτου πράγματος.

Δικαίωμά του εἶναι τοῦτο ἔλεγον οἱ ῥωμαῖοι καὶ λέγομεν καὶ ἡμεῖς σήμερον.

Ὅστις ὅμως ἔχει ἀναγνώσει ἢ ἔχει ἀκούσει τὴν παραβολὴν τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον (Κεφ. ΙΣΤ' στ. 19-31), θὰ ἀναγνωρίσῃ, ὅτι ἡ πράξις αὕτη τοῦ ἰδιοκτήτου τῆς δέσμης τῶν χαρτονομισμάτων δὲν ἀποτελεῖ χριστιανικὴν συμπεριφορὰν, δὲν εἶναι χριστιανικὴ ἀντίληψις. Τὸ γερμανικὸν σύνταγμα τῆς Βαϊμάρης τοῦ 1919, εἰς τὴν περιφημον διάταξιν τοῦ ἀρθροῦ 153 παραγ. 3 γράφει : «Ἡ ἰδιοκτησία ὑποχρεοῖ (*Das Eigentum verpflichet*). Ἡ χρησιμοποίησις τῆς πρέπει νὰ εἶναι συγχρόνως ἐξυπηρέτησις τοῦ γενικοῦ καλοῦ». Πρόδηλον ὅτι ἡ διάταξις αὕτη συμπίπτει μὲ τὴν χριστιανικὴν γραμμὴν. Εὐκτέον δὲ θὰ ἦτο ὅπως ἡ διάταξις αὕτη ἀποτελέσῃ τὸ περιεχόμενον τῆς ἰδιοκτησίας εἰς τοὺς ἀστικούς κώδικας τῶν διαφόρων κρατῶν. Πρέπει νὰ το-νισθῇ, ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς ἰδιοκτησίας θὰ εἶχε χάσει τὸ μέγιστον μέρος τῆς δεξυτητός του, ἐὰν τὸ περιεχόμενον τῆς ἰδιοκτησίας εἶχε κανονισθῇ κατὰ τρόπον χριστιανικόν. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο πρέπει κυρίως οἱ χριστιανοὶ νὰ στρέψωμεν

τὴν προσοχὴν μας. Ἡ ἰδιοκτησία, ὅχι πλέον ὡς ἐγωιστικὸν ἀτομικὸν δικαίωμα, ἀλλ' ὡς λειτουργημὰ κοινωνικόν, ἀποβλέπον κυρίως εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ γενικοῦ καλοῦ, εἶναι κατὰ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐπιδιώξῃ ὁ χριστιανικὸς πολιτισμὸς.

Γ'

Δημοσιοποιήσις ἢ ἐθνικοποιήσις τῆς ἰδιοκτησίας

Ἐο χριστιανισμὸς ἐξετάζει τὸ ζήτημα τοῦτο ὅχι κατὰ τρόπον ἀποβλέποντα εἰς τὴν κατάργησιν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, ἀλλὰ κατὰ τρόπον κατατείνοντα νὰ ἀποκτήσῃ ἡ κοινωνικὴ ὁλότης τὴν ἰδιοκτησίαν ἣτις εἶναι δίκαιον καὶ οἰκογενετικῶς σκόπιμον νὰ τῆς ἀνήκῃ.

Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐμφανίζεται ὑπὸ δύο μορφαί.

1. Ὡς ὀφειλομένη ἀμοιβὴ διὰ τὴν συμβολὴν τῆς κοινωνικῆς ὁλότητος εἰς τὴν παραγωγὴν

Δυνατὸν νὰ ἀμφισβητῆται ἂν εἶναι σκόπιμον ἢ μή, ἂν εἶναι εὐτυχία ἢ δυστυχία νὰ ἐπηρεάζεται ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ τόπου ὁλῶν καὶ περισσότερον ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν ὁλότητα. Ἄλλ' ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι γεγονὸς σήμερον, καθίσταται ἀναπόφευκτον, ὅπως ἡ κοινωνικὴ ὁλότης μετέχῃ τῆς κατανομῆς τῶν παραγομένων ἀγαθῶν περισσότερον ἢ ἄλλοτε, τοῦθ' ὅπερ βεβαίως γίνεται εἰς βάρος τῆς ἐκτάσεως τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας.

Τοῦτο ἰσχύει ἰδιαιτέρως, προκειμένου περὶ τῆς ἐποχῆς τῶν πολέμων.

Διὰ τὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ἀπειληθῆ νὰ ἐξαφανισθῶσιν ἀπὸ μίαν ἐξωτερικὴν ἐπιβολήν, ἢ ἀμυνα τῆς χώρας, ἢ ἐθνικὴ ἀντίστασις ἀποτελεῖ καὶ αὐτὴ συντελεστήν τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς. Καὶ τὸ αἷμα, τὸ ὁποῖον ἐχύθη διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος, εἶναι καὶ αὐτὸ συντελεστής τῆς παραγωγῆς καὶ πρέπει καὶ τοῦτο νὰ συμμετέχῃ εἰς τὴν κατανομήν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν.

Ἐνταῦθα χρειάζεται μεγάλη προσοχὴ περὶ τοῦ, ἐν προκειμένῳ, ἐκπροσώπου τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Διότι θὰ ἦτο φοβερὸν ἐὰν ὡς τελικὸν ἀποτέλεσμα τοῦ χυθέντος, πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος, αἵματος τῶν γενναίων τέκνων αὐτῆς προκύψῃ τὸ νὰ ἀπολαύσῃ μερικοὶ γραφειοκράται καὶ πολιτικοὶ τὴν καρποφορίαν, ἣτις ἐβλάστησεν ἀπὸ τὸ αἷμα αὐτό.

2. Ὡς δημοσιοποιήσις ὀρισμένων περιουσιακῶν στοιχείων καὶ μάλιστα τῶν μεγάλων μέσων παραγωγῆς

Ἡ ἰδέα αὕτη δὲν εἶναι, ὅσον φαίνεται, νέα. Ἡδὴ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον ὥριζεν ὅτι ὀρισμένα πράγματα εἶναι ἐκτὸς συναλλαγῆς (*extra commercium*) καὶ ἐκτὸς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, προωρισμένα μόνον διὰ τὴν δημοσίαν χρῆσιν καὶ ζήτημα ἐξελλίξεως εἶναι ἡ εὕρυνσις τοῦ κύκλου τῶν πραγμάτων αὐτῶν. Εἰς τὴν Ρώμην αἱ ὁδοὶ ἦσαν ἔξω τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Διὰ τὸν ρωμαῖον πολίτην ἦτο αὐτονόητον ὅτι ἡ Ἀππία ὁδὸς πρέπει νὰ εἶναι ἔξω ἰδιωτικῆς κτήσεως. Θὰ ἦτο ἐπίσης αὐτονόητον καὶ διὰ τὰ σύγχρονα μέσα συγκοινωνίας (σιδηροδρόμους, ἀεροπλάνα κλπ.) ἐὰν ὑπῆρχον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Ἡ ἐθνικοποιήσις τῶν μεγάλων μέσων παραγωγῆς, μεταφορᾶς, συγκοινωνιῶν κλπ., δὲν εἰμπορεῖ, φρονοῦμεν, νὰ λεχθῇ ὅτι ἀντίκειται εἰς τὸ δίκαιον καὶ

τὴν ἠθικὴν. Οἱ χριστιανοὶ ὅμως δὲν δύνανται νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὸ κῦρος τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ὑπὲρ τῆς ἐθνικοποιήσεως αὐτῆς.

Ἄλλη ἡ πλευρὰ τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς καὶ δικαιοσύνης καὶ ἄλλη ἡ οἰκονομοκοινωνικὴ πλευρὰ. Ἡμεῖς ἐξετάζομεν τὴν πρώτην. Ἡ δευτέρα, κατὰ πόσον ἡ κρατικοποιήσις εἶναι ὀρθὴ ἀπὸ οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως, δὲν εἶναι ζήτημα χριστιανικῆς πίστεως καὶ χριστιανικοῦ ἠθους. Εἶναι ζήτημα οἰκονομικῆς ἐπιστήμης καὶ κοινωνικῆς πολιτικῆς.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ καὶ ὁ χριστιανός, βεβαίως, ὡς ἄτομον δύναται νὰ ἔχη τὴν γνώμην του. Ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἐπικαλῆται τὸ κῦρος τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῆς.

Δ'

Ἐπερβολικὴ ἀνισότης ἐν τῇ ἰδιοκτησίᾳ

Ἡ ἰσότης εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν καὶ συνεπῶς ἡ ἰσότης εἰς τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν εἶναι **οὐτοπία**. Εἶναι ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων ἄνισος ἢ εἰσφορὰ τῶν διαφόρων ἀτόμων εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν καὶ συνεπῶς ἄνισος θὰ εἶναι καὶ ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν παραγομένων ἀγαθῶν. Θὰ ἡδύνατο βεβαίως μὲ ἀνισότητα συμβολῆς εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν νὰ ὑπάρχῃ ἰσότης εἰς τὴν κατανομὴν καὶ ἀπόλαυσιν αὐτῶν, ἀλλὰ τοῦτο εἰς τὸ πεδίον τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, μετ' αὐτοθυσίας. Ἄλλ' ὡς γνωστόν, ἡ ἀγάπη δὲν ἐπιβάλλεται διὰ τοῦ νόμου ἀλλ' ἐμπνέεται.

Ἐφόσον, λοιπόν, ὑπάρχει ἀνισότης εἰς τὴν συμβολὴν, θὰ ὑπάρχῃ κατ' ἀνάγκην ἀνισότης καὶ εἰς τὴν ἀπόλαυσιν καὶ ἀνισότης εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν. Ἀλλὰ πάντως καὶ διὰ τὴν ἀνισότητα αὐτὴν ὑπάρχουσιν ὀρισμένα ὄρια, πέραν τῶν ὁποίων αὕτη δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀνεκτὴ.

Τὴν ἀνισότητα καθιστᾷ φοβερὰν ὅχι τόσον ἡ ὑπαρξίς τοῦ πλούτου, ὅσον ἡ ὑπαρξίς τῆς πείνης καὶ τῆς δυστυχίας παραπλεύρως εἰς τὸν **κραυγάζοντα πλοῦτον**. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, βασικὸν ζήτημα, ἐν προκειμένῳ, εἶναι ἡ ἐξασφάλις τοῦ κατὰ τὰ ἀνωτέρω ρηθέντος χριστιανικοῦ κανόνος ζωῆς, δι' ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Μόνον πέραν ἀπὸ τὸν χριστιανικὸν κανόνα ζωῆς ἐπιτρέπεται νὰ ὑπάρχῃ ἀνισότης. Καὶ ἡ τοιαύτη ἀνισότης πρέπει νὰ δικαιολογῆται, συμφώνως πρὸς ὅσα εἶπομεν εἰς τὸ ζήτημα τῆς προελεύσεως τῆς ἰδιοκτησίας.

Τὸ συμπέρασμα λοιπόν, ἐν προκειμένῳ, εἶναι ὅτι, ἀντὶ τῶν χιμαιρικῶν καὶ ἀπατηλῶν συνθημάτων περὶ ἰσότητος ἰδιοκτησίας, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δύναται καὶ πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῆ εἰς ἓνα **χριστιανικὸν πολιτισμὸν**, εἶναι τὸ ἐξῆς: Ὑπὸ τὴν ἐμπνευσιν τῆς χριστιανικῆς δικαιοσύνης, μὲ μέτρον τὸν χριστιανικὸν κανόνα ζωῆς καὶ μὲ ὀδηγὸν καὶ σύμβουλον τὰ διδάγματα τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς κοινωνιολογίας νὰ ἀποβάλλῃ ἡ ἀνισότης τὸν σκληρὸν καὶ ἀδικον χαρακτῆρα τῆς. Νὰ ὑπάρχῃ μὲν ἀνισότης, ἀλλὰ νὰ μὴ ὑπάρχῃ πείρα καὶ οἰκονομικὴ ἀθλιότης, ἀναξία τοῦ ὀφειλομένου εἰς τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα σεβασμοῦ. Καὶ ὅπου ὑπάρχει ἀνισότης, νὰ δικαιολογῆται αὕτη ὡς συνέπεια μὴδ' ἀντιστοίχου ἀνισότητος ὑπαρχούσης καὶ εἰς τὴν συμβολὴν διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν.

κῶν ἀγαθῶν ἢ εἰς τὴν συμβολὴν γενικώτερον, ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ.

Ἐπιθυμητότερον, ὡς πρὸς τὴν ἀνισότητα ἐν τῇ ἰδιοκτησίᾳ δεόν νὰ παρατηρηθῶσι τὰ ἑξῆς :

Ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι ἐγκληματικὸν ἐν τῇ σημερινῇ κοινωνίᾳ, δὲν εἶναι ἡ ἀνισότης καθ' ἑαυτήν, ἀλλ' ἡ ἀνισότης ἣτις παρουσιάζει τὰ ἑξῆς δύο ἐξέχοντα χαρακτηριστικά.

Π ρ ῶ τ ο ν : ὅτι ἔχει τεραστίαν καὶ αὐτόχρομα ἐγκληματικὴν ἔκτασιν καὶ ἔντασιν. Χιλιάδες, ἑκατομμύρια ἀνθρώπων, ἀδελφοί μας, δὲν ἠμποροῦν νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν συντήρησίν των μὲ τὸν χριστιανικὸν κανόνα ζωῆς.

Αὐτά, τὰ ὁποῖα ἀφαιροῦνται ἀπὸ τὰς μυριάδας αὐτὰς τῶν ἀνθρώπων, συσσωρεύονται εἰς τὰς χεῖρας ὀλίγων, εἰς μίαν μειονότητα, ἣτις χρησιμοποιεῖ ταῦτα ἀσκόπως, ἀστόχως καὶ πρὸ παντὸς **ἀνηθίως**.

Δ ε ὕ τ ε ρ ο ν : ὅτι δὲν ἔχει ἀντίστοιχον δικαιολογίαν.

Τῆς ἀνισότητος ταύτης δὲν ἐπωφελεῖται ἐπὶ τέλους μόνον ὁ μεγαλοφυῆς ἐπιχειρηματίας καὶ ὀργανωτής, ὅστις μὲ τὰς ἐμπνεύσεις του καὶ ἰκανότητάς του ἐδημιούργησε καὶ ἔφερεν εἰς ἀκμὴν μίαν ἐπιχείρησιν — μολονότι καὶ τοῦτο ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη δὲν συγχωρεῖ, νὰ ἐπωφεληθῇ μόνον αὐτός.

Στρατιὰ ὀλόκληρος κηφήνων, υἱὸν ἀναξίων, ἀνεπιθῶν, ἄλλων κληρονόμων, παρασίτων πάσης φύσεως, οἵτινες ὄχι μόνον δὲν εἰσφέρουσιν ἀλλὰ καὶ θετικῶς βλάπτουσιν, ἐπωφελοῦνται τῆς τεραστίας ταύτης ἀνισότητος, ἄνευ σκιάς τινος δικαιολογίας.

Ἄσθεν ἐπιβάλλεται ρυθμίσις τῆς ἀνισότητος. Ἀηλαδὴ πρέπει πρῶτον νὰ ἐξασφαλισθῇ δι' ὅλους τοὺς ἐργαζομένους ὁ χριστιανικὸς κανὼν ζωῆς. Καὶ ἔπειτα νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἀμοιβὴ ἡ ἀνάλογος πρὸς τὴν οὐσιαστικὴν συμβολὴν ἐνὸς ἐκάστου εἰς τὸ γενικὸν καλόν.

Τὸ ζήτημα τῆς ρυθμίσεως τῆς ὑπερβολικῆς ἀνισότητος ἐν τῇ ἰδιοκτησίᾳ ὡς καὶ πάντα τὰ ἄλλα ζητήματα τὰ προκύπτοντα ἐκ τῆς ἐρεῦνης τοῦ γενικώτερου προβλήματος τῆς ἰδιοκτησίας, τόσον ὡς πρὸς τὴν προέλευσιν ταύτης, ὅσον ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, τὸν χριστιανικὸν κανόνα ζωῆς κλπ., δύναται νὰ ρυθμίση ἐπιτυχῶς μόνον τὸ χριστιανικὸν κράτος, ἥτοι τὸ κράτος τὸ ἐκπροσωπούμενον ἀπὸ συνειδητοῦς χριστιανούς, φωτιζομένους ἀπὸ τὸ φῶς τῆς χριστιανικῆς δικαιοσύνης καὶ ἐμπνεομένους ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

Τὸ ἰδεῶδες τῆς οἰκονομίας

Γενικώτερον, τὸ ἰδεῶδες τῆς οἰκονομίας εἶναι «**ἀποδοτικώτερα παραγωγή καὶ δικαιοτέρα κατανομή**». Τοῦτο ἀποτελεῖ, ὡς γνωστόν, καὶ τὴν κυριώτεραν ἐπιδίωξιν τοῦ σοσιαλισμοῦ, ὡς οἰκονομικοῦ συστήματος. Ἀλλὰ ἡ «δικαιοτέρα κατανομή τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν» ἡ ἔννοια τουτέστι τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, εἶναι ἔννοια ἐξωοικονομικῆ, εἶναι ἔννοια καθαρῶς πνευματικῆ, εἶναι κατ' ἐξοχὴν **χριστιανικὴ ἐπιταγή**, τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλει ἡ χριστιανικὴ πίστις.

Ἔσπερ ὁ χριστιανισμὸς μᾶς δίδει τὸ **κρητῆριον** τῆς δικαίας κατανομῆς τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν.

Ἐξ ἄλλου, ὁ χριστιανισμὸς μᾶς δίδει καὶ τὰ **πρόσωπα**, τὰ ὁποῖα θὰ ἐφαρμόσωσι τὴν δικαίαν κατανομήν.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς, ὡς οἰκονομικὸν σύστημα, βασίζεται ἐπὶ τοῦ κράτους διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐπιδιώξεων αὐτοῦ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν καπιταλισμὸν, ὅστις στηρίζεται καὶ θεμελιούται ἐπὶ τῆς ἐλευθέρου λειτουργίας τῶν οἰκονομικῶν νόμων.

Ἄλλὰ τὸ κράτος, ἐφ' οὗ ἐρείδεται ὁ σοσιαλισμὸς, ἀνεξαρτήτως τῶν περὶ τοῦ νομικοῦ χαρακτῆρος θεωριῶν αὐτοῦ, εἶναι ἐν τῇ πραγματικότητι οἱ **κρατοῦντες**. Εἶναι τουτέστι φυσικὰ πρόσωπα, τὰ ὅποια, διὰ νὰ κάμωσι καλὴν καὶ εὐσυνείδητον χρῆσιν τῆς παρεχομένης αὐτοῖς ἐξουσίας διὰ τὴν δικαίαν κατανομήν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, πρέπει νὰ εἶναι χριστιανοὶ συνειδητοὶ καὶ πραγματικοί.

Διότι μόνον οἱ συνειδητοὶ χριστιανοὶ, βλέποντες τὰ πάντα ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῆς **αἰωνιότητος** καὶ γνωρίζοντες, ὡς ἐκ τούτου, νὰ ὑποτάσσωσι τὰ ἀτομικὰ αὐτῶν συμφέροντα εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην, παρέχουσιν ὑπὲρ πάντα ἄλλον τὰς ἐγγυήσεις διὰ τὴν ἀντικειμενικὴν καὶ ἀμερόληπτον διεξαγωγὴν τῆς ἀνατεθεισομένης αὐτοῖς σπουδαίας καὶ ὑψηλῆς λειτουργίας, τῆς δικαίας κατανομῆς τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν.

Μόνον διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ὁργανικὴ ἔνταξις τῆς δικαιοσύνης μέσα εἰς τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν καὶ νὰ συνδεθῇ εἰς ὁργανικὴν ἐνότητα τὸ οἰκονομικὸν μετὰ τοῦ πνευματικοῦ στοιχείου, ὅπερ θέλει καὶ ἐπιδιώκει ὁ σοσιαλισμὸς.

Οὕτω δὲ ὁ σοσιαλισμὸς μόνον ὡς χριστιανικὸς δύναται νὰ ὑπάρξῃ, διότι μόνον μέσα εἰς τὸν χριστιανισμὸν, μόνον μέσα εἰς χριστιανικὴν ἀτμόσφαιραν δύναται νὰ εὖρη ἔρεισμα νὰ σταθῇ. Δύναται νὰ παύσῃ νὰ εἶναι οὐτοπία καὶ νὰ καταστῇ **ἀληθής, ὠραία καὶ ποθητὴ πραγματικότης**.

Ἐ π ἰ λ ο γ ο ς

Τελευτῶντες ἀποτεινόμεθα εἰς τοὺς κ.κ. σπουδαστὰς τῆς ἡμετέρας Σχολῆς καὶ συμμορφούμενοι πρὸς τὸν περιφημον πρὸς τοὺς νέους λόγον τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, περὶ τοῦ πῶς «ὠφελοῖντο ἂν οὔτοι ἐξ ἑλληνικῶν λόγων» συνιστῶμεν θερμῶς εἰς αὐτοὺς ὅπως ἔχωσι πάντοτε ὑπ' ὄψιν τῶν τὸ ἀπόφθεγμα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, καθ' ὃ «πᾶσα παιδεία χωριζομένη τῆς ἀρετῆς, πανουργία ἐστί» καὶ συνεπῶς ὅπως κατευθύνωσι τὴν μορφωτικὴν αὐτῶν προσπάθειαν, ὅχι μόνον πρὸς πορισμὸν καὶ ἀπόκτησιν γνώσεων, ἀλλὰ κυρίως πρὸς διαμόρφωσιν ἠθικοῦ χαρακτῆρος, θεμελιουμένου καὶ ἐδραιουμένου ἐπὶ τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς. Τῆς ἠθικῆς τὴν ὁποίαν μᾶς δίδει ἡ πίστις εἰς τὸν Χριστὸν ὡς Θεόν. Διότι διὰ τῆς διαμορφώσεως τοιούτου ἠθικοῦ χαρακτῆρος, οἱ σπουδασταὶ τῆς Σχολῆς δύναται νὰ εἶναι βέβαιοι ὅτι θὰ ἐπιτύχωσιν εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς καὶ ὡς ἄνθρωποι καὶ ὡς ἐπιστήμονες καὶ ὡς ἐπαγγελματίαι καὶ θὰ καταστῶσιν ἄξιοι φορεῖς καὶ ἐργάται τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ διακονίαν τοῦ ὁποίου ἀφίερωσαν ὀλόκληρον τὴν ζωὴν τῶν, οἱ ὧν τὴν μνήμην ἐορτάζομεν καὶ ἐπιτελοῦμεν σήμερον, Τρεῖς Μεγάλοι Ἱεράρχαι.